

Moreel beraad – impact en tragiek

Dat moreel beraad in de praktijk van de zorg in rap tempo aan populariteit gewonnen heeft, is al vaker geconstateerd op deze plek (Olthuis, 2017). Dat rappe tempo geldt evenzeer voor het onderzoek naar moreel beraad. Een recente review van de literatuur over de impact die moreel beraad kan hebben in de klinische praktijk vatte 25 empirische studies in vier grote thema's samen (Haan et al, 2018). In de eerste plaats hangt die impact samen met diverse randvoorwaarden, bijvoorbeeld een veilige en open sfeer, een concrete casus die ook echt vanuit ethisch perspectief wordt geanalyseerd en een organisatie die moreel beraad ondersteunt. Ten tweede brengt moreel beraad veranderingen met zich mee op persoonlijk én interpersoonlijk vlak. Moreel beraad kan collegiale banden versterken, begrip vergroten voor perspectieven van anderen en voor het morele probleem dat aan de orde is en het kan zelfvertrouwen en bewustzijn van de morele dimensie van het werk doen toenemen. Daarnaast kan moreel beraad veranderingen in de situaties van patiënten en families teweegbrengen: het kan impact hebben op de kwaliteit van patiëntenzorg. Tot slot zijn er geringe aanwijzingen dat moreel beraad impact kan hebben op het 'ethisch klimaat' van klinische afdelingen en informele ethische discussies op de werkvloer bevordert. Deze resultaten vormen al met al een veelbelovend rapport voor moreel beraad. Niettemin constateren de onderzoekers ook dat empirische onderbouwing van de impact van moreel beraad op de kwaliteit van patiëntenzorg beperkt is. Het weinige onderzoek dat er is, is gebaseerd op zelfrapportages van deelnemers en dat zijn meestal zorgprofessionals.

Dit nummer van het Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek opent met een onderzoek van Maaïke Hermsen en collega's. Zij evalueren hoe moreel beraad professionals kan ondersteunen in hun werk met mensen met een verstandelijke beperking. Ook deze studie baseert zich op rapportages van de deelnemers aan het beraad en de onderzoekers gebruikten een mix van methoden om hun data te verzamelen: vragenlijsten, interviews en observaties. De inhoudelijke en procesmatige opbrengst van moreel beraad die ze presenteren in het artikel strookt met de review van Haan e.a. (2018) en laat onmiskenbaar de waarde van moreel beraad zien

voor zorgverleners in deze sector. Ze worden dankzij deze vorm van ethiekondersteuning toenemend "bewust bekwaam" (p.39), zo luidt de conclusie. De vraag of moreel beraad ook bijdraagt aan een betere begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking blijft voorlopig onbeantwoord, constateren de onderzoekers. Daarvoor is meer (en ander) onderzoek nodig.

Waar veel moreel beraad gericht is op het hanteerbaar maken van praktische morele problemen en de intentie heeft een beargumenteerd antwoord te formuleren, vraagt Martijn Rozing zich in dit TGE-nummer af of er hierbij wel voldoende recht gedaan wordt aan tragiek. Hij omschrijft tragiek als "een gebeurtenis of situatie waarbij men met een vorm van onvermijdelijk leed geconfronteerd wordt" (p.41). Wat mensen doen en willen is afhankelijk van allerlei factoren die ze niet in de hand hebben, maar hoe komt dat aan de orde in moreel beraad? In zijn reflectie op deze vraag maakt Rozing onderscheid tussen tragisch conflict en tragisch verlangen. In moreel beraad verschijnt tragiek meestal in de vorm van een conflict, waarbij een dilemma centraal staat tussen twee handelingen die beide schade met zich meebrengen. Rozing pleit ervoor meer aandacht te besteden aan het tragisch verlangen, waarbij de machteloosheid die bij dergelijke conflictsituaties ervaren kan worden niet buitenspel gezet wordt maar juist uitgehouden. In een reactie spreekt Erik Olsman – sinds kort redactielid van TGE – zijn waardering uit voor de reflectie van Rozing. Maar Olsman stelt ook enkele kritische vragen ten aanzien van zijn gebruik van de begrippen 'rationalisering' en 'beheersing'. Rozing licht in een kort nawoord zijn visie op deze begrippen toe en stelt ook een belangrijke vraag: wat vraagt het tragische eigenlijk van ons? Of de huidige methodieken van moreel beraad daar altijd antwoord op hebben lijkt Rozing te betwijfelen.

Gert Olthuis

Hoofdredactie.TGE@gmail.com

Literatuur

Haan M, Van Gurp J, Naber S, Groenewoud S. The impact of moral case deliberation in healthcare settings: a literature review. *BMC Medical Ethics* 2018; 19: 85.
Olthuis G. Moreel beraad in de zorg. *Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek* 2017; 27(2): 33.